

Список бібліографічних посилань

1. Балабанова К. В. Феномен життєстійкості в професійній діяльності осіб ризиконебезпечних професій. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2016. № 53. С. 5–10.
2. Євтушенко Є. А. Життєстійкість особистості як психологічний феномен. *Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки і психології*. 2016. № 1 (58). С. 72–77.
3. Татьянченко Н. П. Изучение особенностей стилевой саморегуляции у военнослужащих с разным уровнем жизнестойкости. *Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии*. 2013. № 29. С. 66–76.
4. Євдокімова О. О. Саморегуляція як критерій життєстійкості курсантів // Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки в діяльності вищих навчальних закладів МВС України: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 16 квіт. 2015 р.)/МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. С. 13–16.

Одержано 25.02.2017

Проанализированы взаимосвязи компонентов жизнестойкости и саморегуляции курсантов с различным опытом военной деятельности. Исследована специфика жизнестойкости и саморегуляции.

Ключевые слова: жизнестойкость, саморегуляция.

УДК [159.9:351.74](477)(043.3)

Яна Сергіївна ПОСОХОВА,

кандидат психологічних наук, старший лаборант кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3374-3930>

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНО-ПРАВОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПАТРУЛЬНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Наведено модель професійно-правової ідентичності патрульних поліцейських. Доведено конгруентність процесів правової та професійної ідентифікації в ході професійного становлення правоохоронців.

Ключові слова: модель професійно-правової ідентичності, патрульні поліцейські, правова ідентичність, професійна ідентичність, правоохоронці.

Проблеми ідентичності особистості і суспільства є одними з найбільш обговорюваних сьогодні у вітчизняному соціально-гуманітарному просторі. Відсутність ідентичності в її різних видах заважає консолідації суспільства, перешкоджає проведенню реформ, не виключенням є реформування правоохоронної системи України. На основі узагальнення теоретичних та емпіричних досліджень професійно-правової ідентичності патрульних поліцейських нами було створено модель професійно-правової ідентичності правоохоронців.

Розроблена теоретична модель професійно-правової ідентичності правоохоронців базується на основі проведеного факторного аналізу, який довів конгруентність її правової та професійної складових, що є зрозумілим і логічним, адже взаємодія особистості і професії тут детермінована правовим полем, було встановлено, що професійно-правова ідентичність поліцейських виявляється результатом специфічного поєднання особистісної та правової ідентичності в професійній правовій реальності.

Застосування методу моделювання в наукових дослідженнях є одним з найпоширеніших способів виконання як теоретичних, так і практичних завдань. Сучасні дослідження з використанням методу моделювання наведено в роботах М. О. Маланчій, яка вважає побудову моделі важливим етапом дослідження професійної ідентичності [3]; М. О. Котелюх запропонував концептуальну модель професійної моралі працівника поліції [2]; Ю. Ковальчук розробив структурно-динамічну модель розвитку професійної Я-концепції офіцерів оперативно-розшукових підрозділів [1].

Модель формування професійно-правової ідентичності є інноваційною моделлю, що відображає процес якісних змін в розвитку особистості правоохоронця, які допоможуть забезпечити ефективність виконання професійних обов'язків. О. Рантаало підкреслює, що у професійному контексті поліцейська ідентичність може бути визначена, як взаємодія соціальних, особистісних і ситуаційних ідентичностей, яка має місце в межах професійної поліцейської спільноти [5, р. 101].

Виходячи із теоретико-методологічного та емпіричного вивчення підходів проблеми ідентичності правоохоронців, було визначено поняття професійно-правової ідентичності правоохоронців – як процес та результат оптимального та адекватного узгодження внутрішніх та зовнішніх умов функціонування та самореалізації особистості правоохоронця у професійній правовій реальності, що проявляються у постійному підтвердженні цінності права, збереженні його в числі життєвих сенсів суб'єкта, у якості основи його світогляду та професійної діяльності.

У моделі закладені структура та рівні формування професійно-правової ідентичності. Структура професійно-правової ідентичності правоохоронців є цілісним, динамічним утворенням та може бути представленою у вигляді взаємопов'язаних блоків – блоку образу Я, аксіологічного, мотиваційного, поведінково-рольового, когнітивного та комунікативного блоків. Системоутворюючим компонентом в структурі професійно-правової ідентичності виступає образ Я, що характеризується сприйняттям себе з позицій «Я правоохоронець» та «Я професіонал» як в період підготовки так і на початковому етапі професійної діяльності; визначається сприйняттям власного правового статусу, самовизначенням, самосвідомістю в правовому полі. Правовідносини як діяльнісний компонент професійно-правової ідентичності характеризує її особливість в порівнянні з іншими видами ідентичності, в яких дія не виражається у правах та обов'язках, що охороняються правопорядком [4, с. 170-171].

Процеси правової ідентифікації в системі цілісної структури професійної ідентичності поліцейських носять функціональний та організуючий характер, а також можуть розглядатися як механізм формування професійної ідентичності правоохоронців та реалізувати свій специфічний зміст, генерувати і трансформувати всю ідентифікаційну структуру. Саме у процесах правової ідентифікації правоохоронця відбуваються зміни в його професійному просторі, зміни соціальної ситуації, що у свою чергу проявляється в перебудові системи відносин особистості і актуалізується в загальному процесі професіоналізації. Правова ідентичність реалізує свій критеріально-функціональний зміст і роль механізму в процесі формування професійної ідентичності правоохоронців. Авторська модель структури професійно-правової ідентичності правоохоронців інтегрує існуючі підходи з точки зору системного підходу.

Отже, модель професійно-правової ідентичності правоохоронців можна розглядати в процесуальному і результативному аспектах, які забезпечують динаміку професійної ідентичності в процесі професійного розвитку правоохоронців. Взаємодія особистості і професії у даному випадку детермінується правовим континуумом. Тобто професійно-правова ідентичність є аспектом специфічної інтеграції особистісної та правової ідентичності в професійній правовій реальності. В результаті відбуваються зміни не тільки на зовнішньому, поведінковому рівні, а й у внутрішньому просторі. Змінюється система взаємозв'язків компонентів професійної ідентичності, їх підпорядкованість, що призводить до формування якісно нової цілісної структури професійно-правової ідентичності правоохоронців.

Список бібліографічних посилань

1. Ковальчук Ю. Структурно-динамічна модель та результати експерименту з розвитку професійної Я-концепції офіцерів оперативно-розшукових підрозділів Державної прикордонної служби України. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологія*. 2016. №. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadpn_2016_3_8.pdf (дата звернення 28.02.2017).
2. Котелюх М. О. Модель формування професійної моралі майбутніх працівників поліції. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. №. 44. С. 181–190.
3. Маланчій М. О. Формування професійної ідентичності персоналу державної прикордонної служби України: дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.03. Дніпро, 2016. 245 с.

4. Посохова Я. С. Психологічні особливості професійно-правової ідентичності правоохоронців (на прикладі поліцейських підрозділів України): дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06. Харків, 2016. 232 с.
5. Rantatalo O. Media representations and police officers' identity work in a specialised police tactical unit. *Policing and Society*. 2016. Vol. 26, No. 1. P. 97–113.

Одержано 01.03.2017

Приведена модель професійно-правової ідентичності патрульних поліцейських. Доказано конгруентність процесів правової і професійної ідентифікації в ході професійного становлення правоохоронителів.

Ключевые слова: модель професійно-правової ідентичності, патрульні поліцейські, правова ідентичність, професійна ідентичність, правоохоронителі.

УДК 159.99:347.98

Олександр Анатолійович ПУШКІН,

судовий експерт Харківського науково-дослідного інституту
судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса

ВІКОВІ ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО МАЛОЛІТНІХ ОСІБ, СТОСОВНО ЯКИХ ПРИЗНАЧАЄТЬСЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Висвітлено вікові обмеження щодо малолітніх осіб певних вікових категорій при застосуванні психодіагностичних методик, які використовуються в практиці судово-психологічної експертизи. Надано рекомендації для органів досудового слідства та судів із постановки питань при призначенні судово-психологічної експертизи.

Ключові слова: малолітні особи, психодіагностичні методики, судово-психологічна експертиза, досудове слідство.

У п. 6.4 Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень зазначається, що основним завданням психологічної експертизи є визначення в підекспертної особи: індивідуально-психологічних особливостей, рис характеру, провідних якостей особистості; мотивовірних чинників психічного життя й поведінки; емоційних реакцій і станів; закономірностей перебігу психічних процесів, рівня їхнього розвитку та індивідуальних її властивостей.

Об'єктами судово-психологічної експертизи згідно з п. 6.1 цих Науково-методичних рекомендацій є, зокрема, малолітні та неповнолітні особи [5].

Найчастіше експертизи стосовно малолітніх і неповнолітніх осіб призначаються в кримінальних справах, у яких згадані особи мають статус потерпілих або свідків [8], та в цивільних справах про позбавлення батьківських прав або спорах про визначення місця проживання дитини [9].

У практиці призначення судово-психологічних експертиз щодо малолітніх осіб органи досудового слідства та суди стикаються з проблемою постановки питань, адекватних віковій підекспертної особи. Так, певні питання відносно малолітніх не можуть бути вирішені експертом з тієї причини, що вік підекспертної особи не відповідає тим віковим межам, на які розраховані певні психодіагностичні методики.

Наприклад, нижня вікова межа застосування методики визначення рівня розумового розвитку Равена встановлена в 4,5 роки [7]. Дитячий варіант тесту інтелекту Векслера (WISC) може бути застосований для дослідження дітей віком від 5,5 до 16 років [6]. Методика визначення особливостей ставлення дитини до оточуючих Р. Жилия має вікові обмеження від 5 до 12 років [4]. Методика багатофакторного дослідження особистості Кеттелла (в адаптації Е. М. Александровської) застосовується до дітей віком від 8 до 12 років [1]. Індивідуально-типологічний дитячий опитувальник (Л. Н. Собчик) призначений для дослідження відповідних особливостей дітей 10–15 років [10].